

કોવીડ- ૧૯ લોકડાઉન દ્વારા દેશના અંતર્યાળ વિસ્તારો પર અસર

અભ્યાસ માટે જોડાયેલ સંસ્થાઓ:

PRADAN, Action for Social Advancement, BAIF, Transform Rural India
Foundation, Grameen Sahara, SAATHI-UP and The Aga Khan Rural Support Programme
(India)

રીસર્ચ માટે સહયોગ :

VikasAnvesh Foundation and Sambodhi

સાદર આભાર,

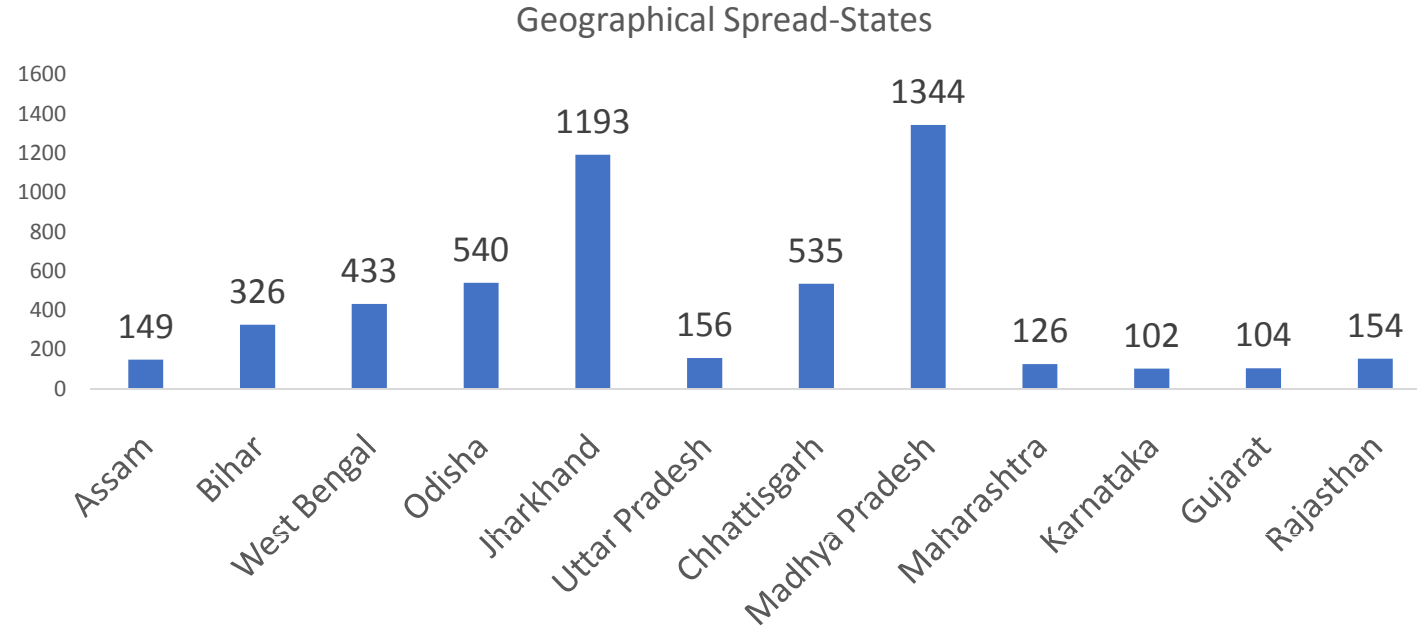
- અમે અભ્યાસ માટે અંતરિયાળ વિસ્તારમાં આવેલા તમામ ગામ લોકોને, જેમણે આ કઠીન સમયમાં અભ્યાસ પૂર્ણ કરવા માટે પોતાનો કિંમતી સમય અને માર્ગદર્શન આપ્યું
- ઓછામાં ઓછા સમયમાં માહિતી સંગ્રહ કરવાની ખાતરી કરવાના અસાધારણ પ્રયત્નો માટે સહભાગી સંસ્થાઓના તમામ વાડા કર્મચારીઓ, ખાસ કરીને ફિલ્ડના કર્મચારીઓનો આભાર
- શ્રીધર અનંતાને વિશેષ આભાર, કે જેમણે કોબોટુલબોક્ષ દ્વારા અભ્યાસ માટે ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ, ટ્રેનિંગ અને બેક સ્ટોપિંગની ડિઝાઇનમાં સહયોગ આપ્યો છે.

અભ્યાસના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો:

- કોવીડ-૧૯ પ્રેરિત લોકડાઉનની ગ્રામીણ પરિવારો પર અસર અંગે ત્વરિત મુલ્યાંકન
- ગ્રામીણ પરિવારો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી વિવિધ વ્યવસ્થા-પદ્ધતિઓ કઈ છે?
- સામાજિક સંસ્થાઓના સંઘ દ્વારા મુલ્યાંકન હાથ ધરી છે!
- મુલ્યાંકન ધ્યાનીયે મુજબના મુદ્દાઓ પર કેન્દ્રિત છે:
 - ખાદ્ય સુરક્ષા
 - ખર્ચની પદ્ધતિમાં ફેરફાર,
 - આગામી ખરીફ સીઝન માટે તત્પરતા ,
 - પરિવારમાં મહિલાઓ દ્વારા મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડ્યો
 - સંપત્તિ વેચાણ વગેરે.

ભૌગોલીક પહોંચ

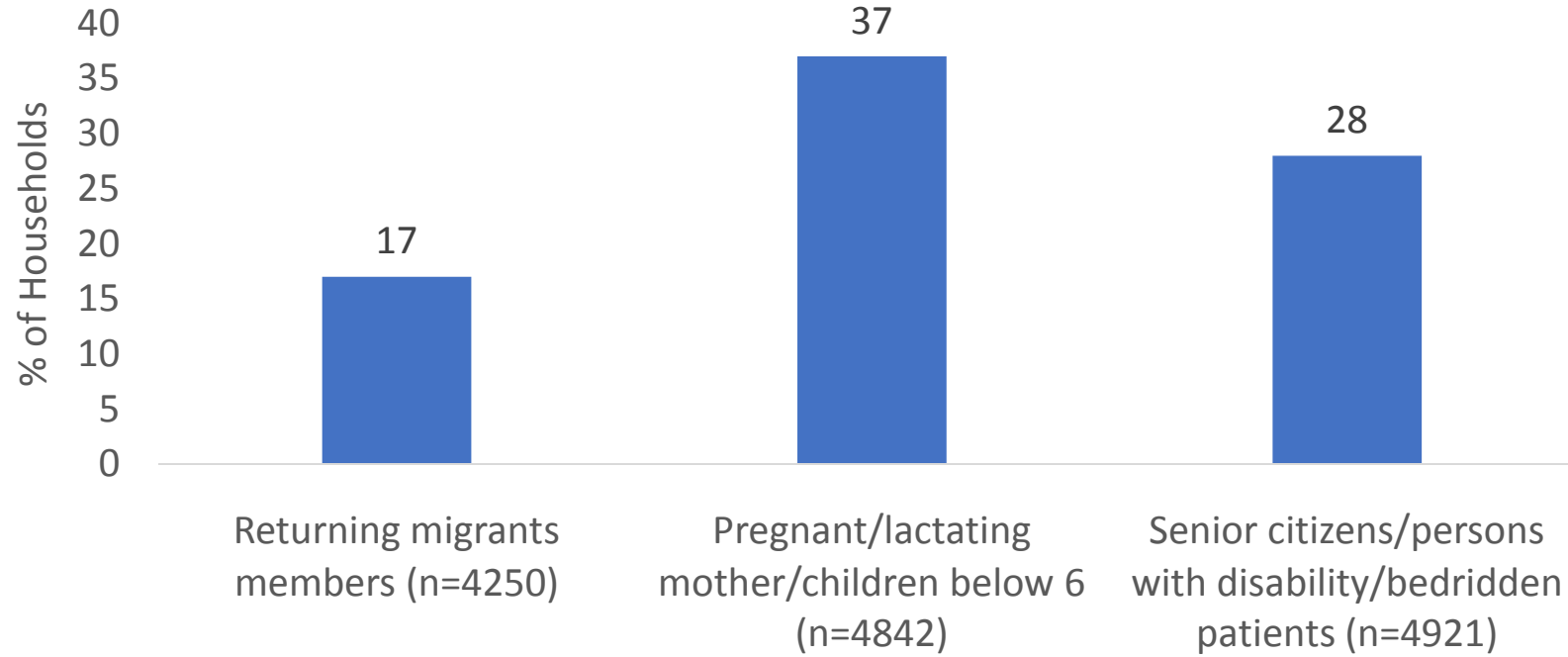
- 5162 પરિવારો , 12 રાજ્યો, 47 જિલ્લાઓ
- ડેટા સંગ્રહ પ્રક્રિયા 28 એપ્રિલ અને ૨ મે દરમિયાન કરવામાં આવી

રાજ્યો	જિલ્લાઓ
આસામ	2
બિહાર	4
છત્તિસગઢ	4
ગુજરાત	1
ઝારખંડ	10
કર્ણાટક	2
મહારાષ્ટ્ર	2
મધ્યપ્રદેશ	10
ઓરીસ્સા	6
રાજસ્થાન	1
ઉત્તરપ્રદેશ	2
પશ્ચિમબંગાળ	3
કુલ જિલ્લાઓ	47

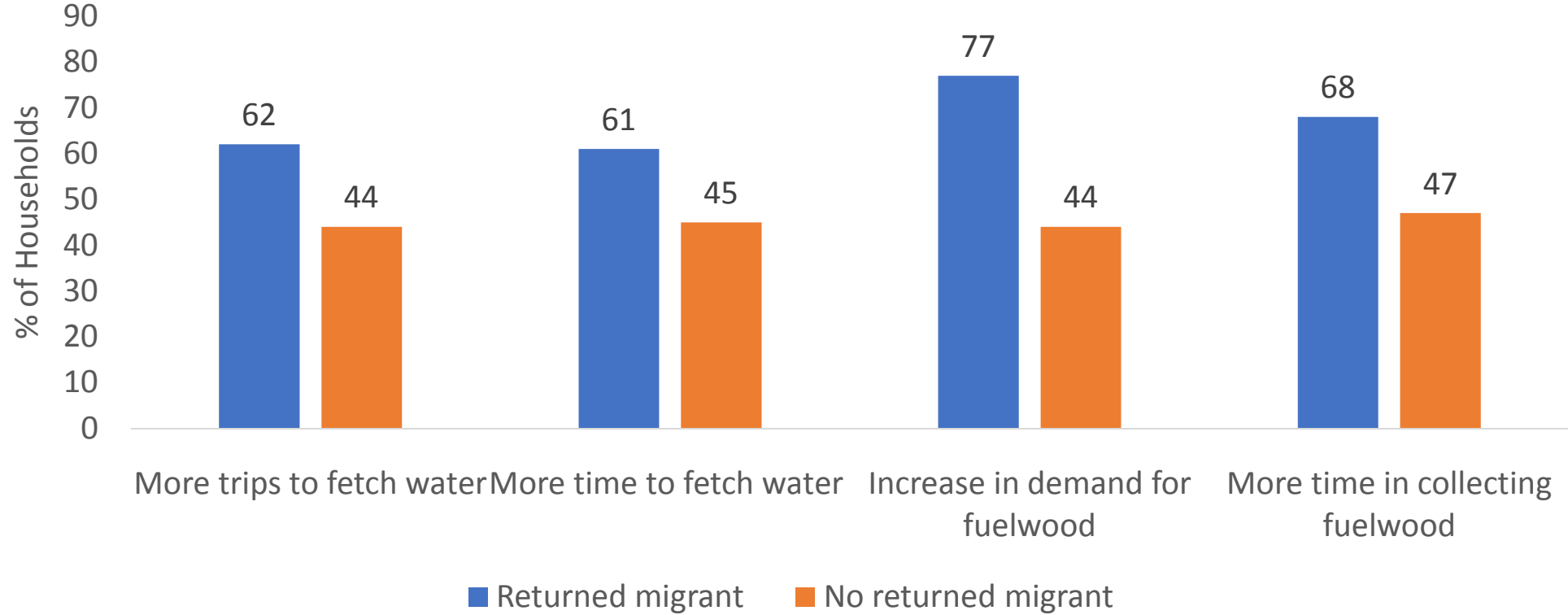
સર્વે કરવામાં આવેલ ઘરોના મુખ્ય બિંદુઓ

- મોજણી કરેલા મોટાભાગના પરિવારોમાં સ્થળાંતર થયેલા સભ્યો હજી પાછા આવવાના બાકી છે,
- સર્વેક્ષણ કરેલા ઘરોના એક ચતુર્થાંશથી વધુ લોકોએ આશ્રિત સભ્યો હોવાની માહિતી નોંધમાં આવી છે(નાના બાળકો, વૃદ્ધ સભ્યો, સગર્ભા સ્ત્રીઓ, સ્તનપાન કરાવતી માતા)

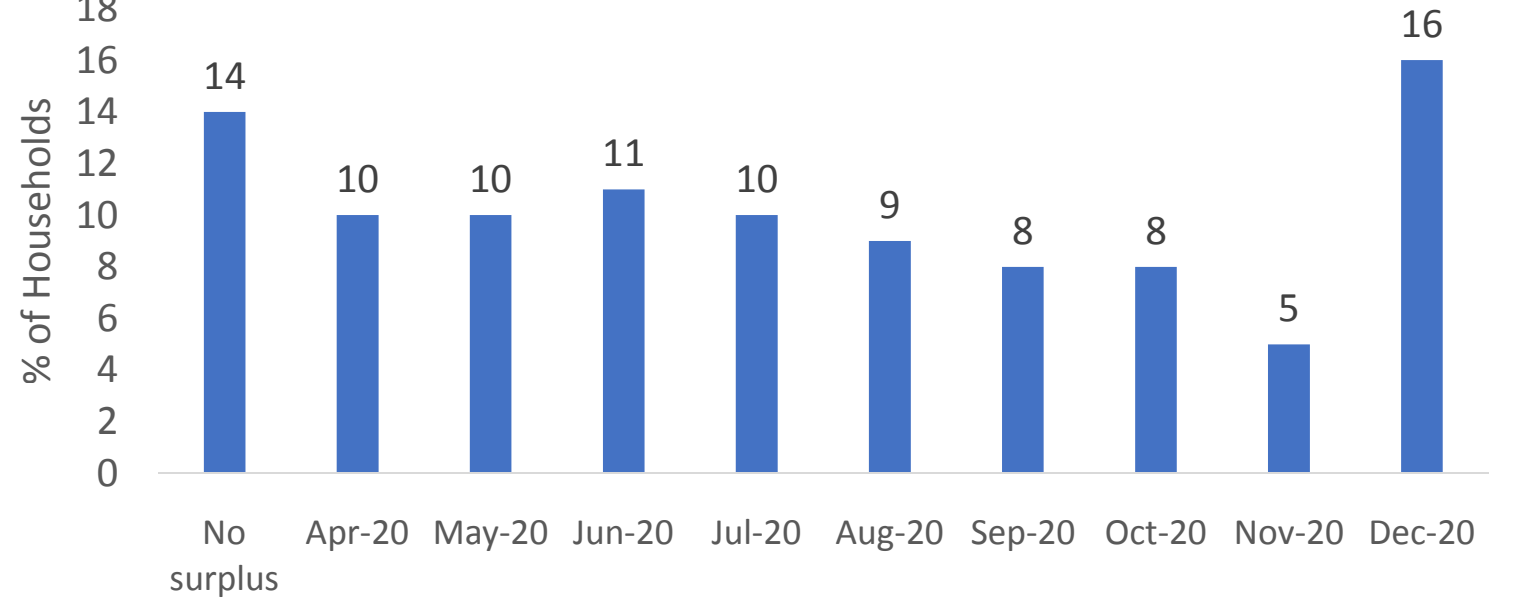
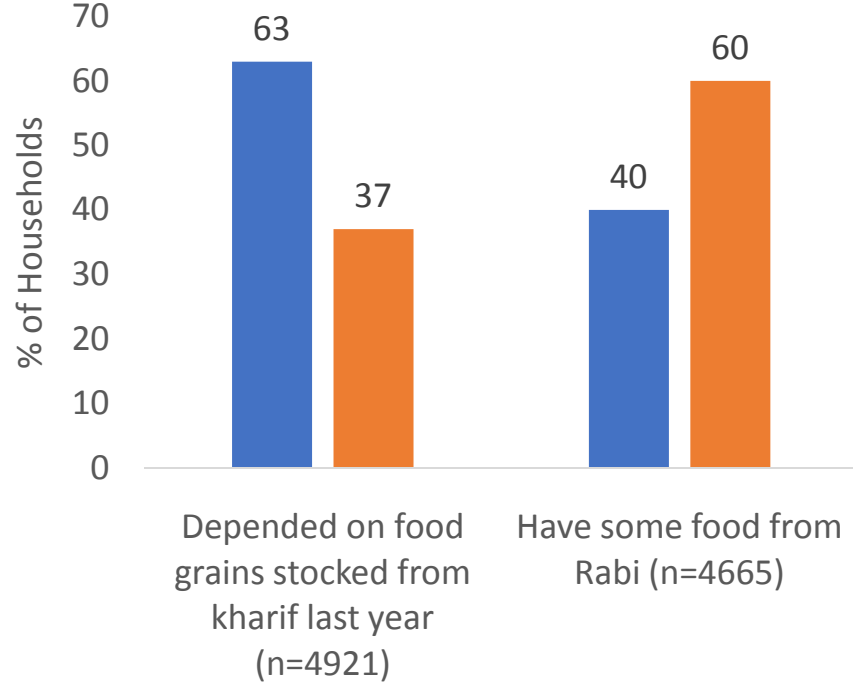
પરિવારમાં કામનું ભારણ

- પરત આવનારા સ્થળાંતરવાળા ઘરોમાં મહિલા સભ્યોમાં પહેલેથી જ કામના ભારણમાં વધારો થયો છે.
- ફક્ત થોડા જ પરિવારોમાં પરત સ્થળાંતર થયેલ છે - નોંધપાત્ર હિસ્સો હવે પાછા ફર્યા છે / પાછા ફરશે

ઉપલબ્ધ ખાદ્ય જથ્થા ઉપર નિર્ભરતા

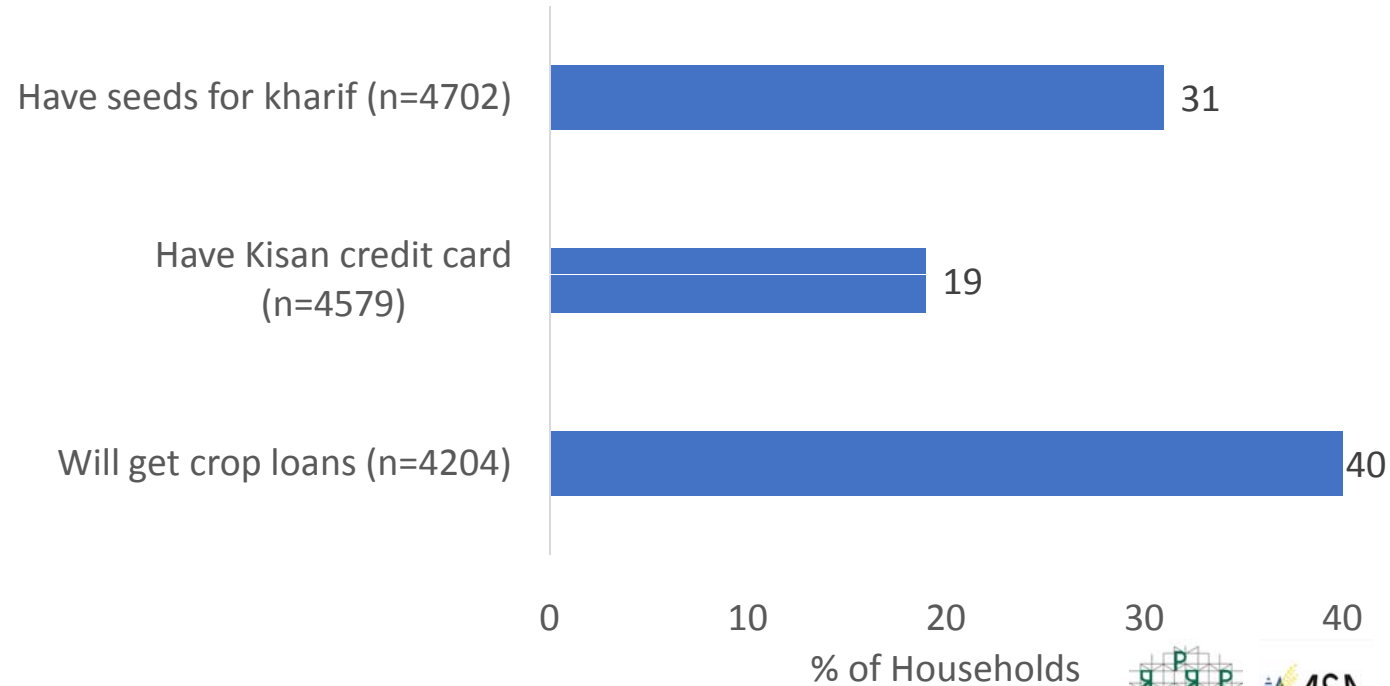
- પાછલા ખરીફ સમય કરતા અત્યાર સુધી ૧/૩ થી પણ વધારે પરિવારોના ખાદ્ય જથ્થામાં કોઈ વધરો થયેલ નથી
- અડધા કર્તા પણ વધારે પરિવારો અનાજ માટે રવી પાક ઉપર નિર્ભર નહિ થઈ શકે.
- લગભગ ૧/૩ પરિવારો એ જણાવ્યું કે તેઓ ખરીફ પાકનો જથ્થો ફક્ત મે મહિના સુધી જ ચાલશે
- વર્ષ ૨૦૨૦માં PDS દ્વારા અનાજ અને ખાદ્ય અનાજ પાકનું વાવેતર ખુબ મહત્વનું છે

■ Yes ■ No

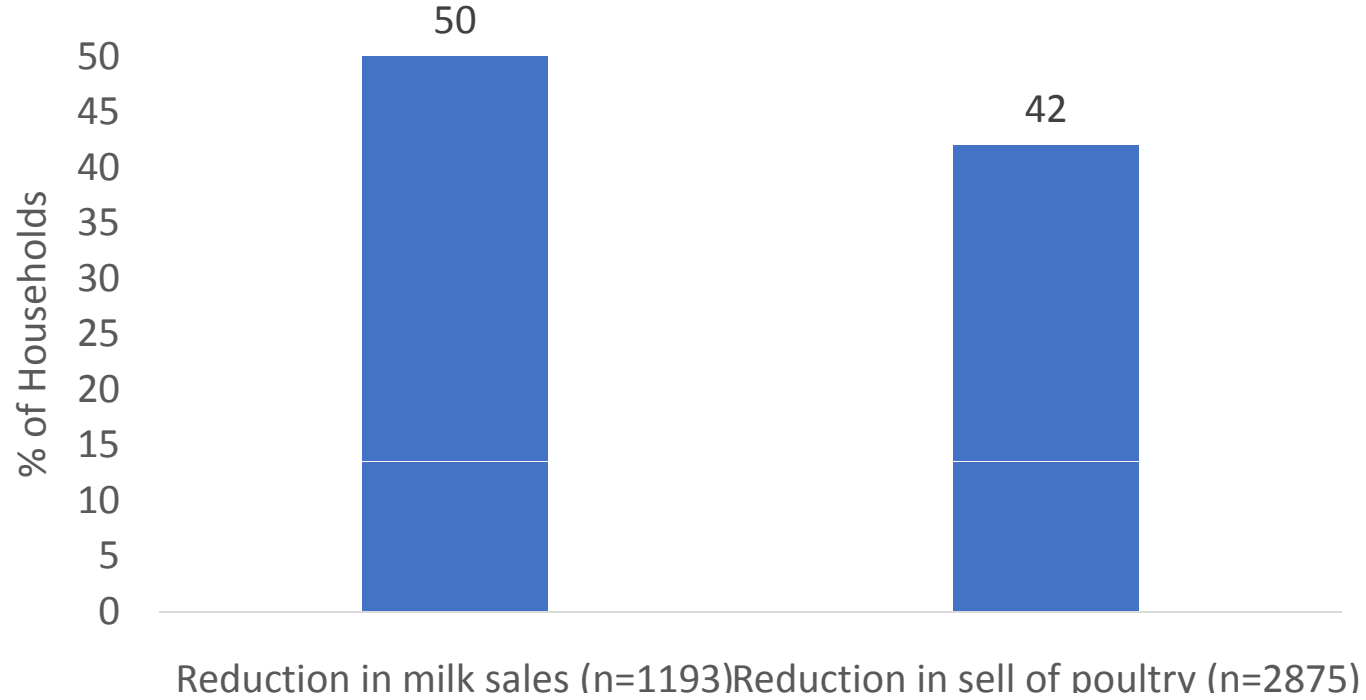
૨૦૨૦ માં ખરીફ પાક માટે તૈયારીઓ

- ઉત્તરદાતાઓના 1/3 થી વધુ લોકો પાસે આગામી ખરીફ માટે બિયારણ નથી
- ૨૦%થી ઓછા લોકો પાસે કિસાન ક્રેડીટ કાર્ડ છે
- અડધાથી ઓછા ઉત્તરદાતાઓનો મત હતો કે તેઓને પાક લોન મળશે
- આગામી ખરીફ સીઝન માટે બિયારણ અને ધિરાણની જોગવાઈ - મહત્વપૂર્ણ

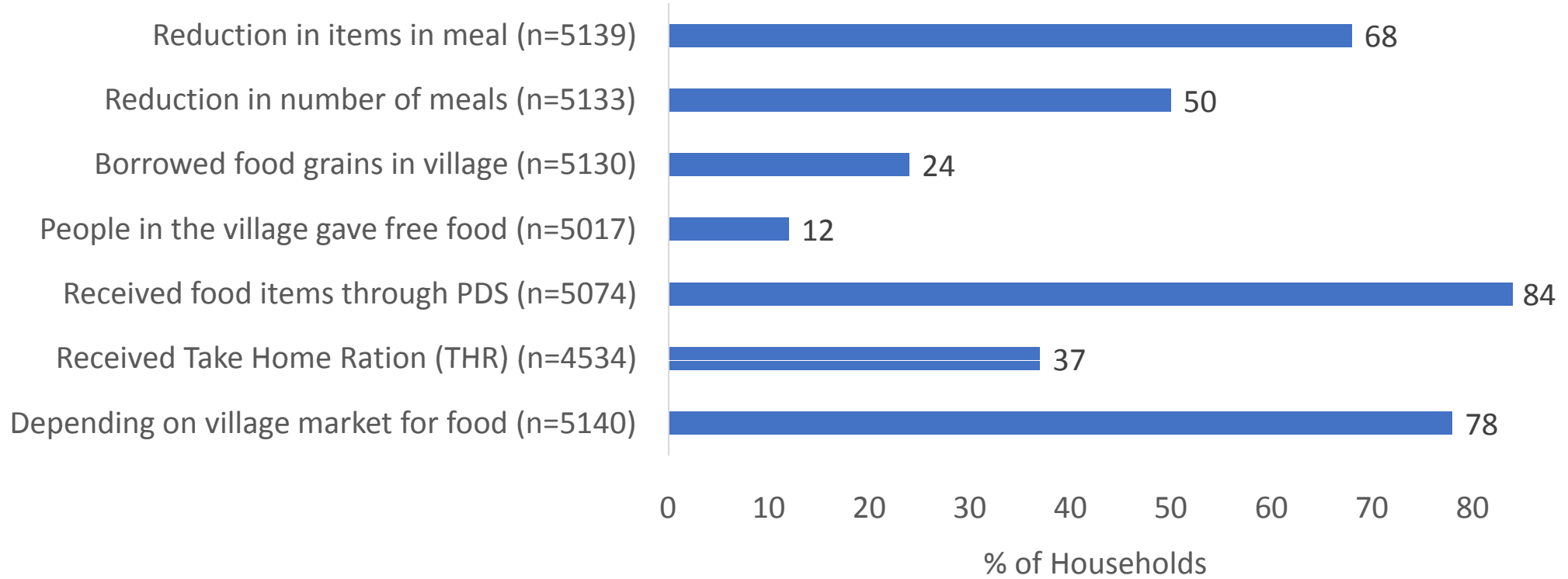
મુખ્ય આજીવિકાની પ્રવૃત્તિઓથી આવક ઘટાડો

- લોકડાઉન અને અફવાઓએ આવક પર પ્રતિકૂળ અસર કરી છે
- 23% પરિવારો દૂધ વેચે છે, જેમાંથી અડધાએ જણાવ્યું કે વેચાણમાં ઘટાડો નોંધાયો છે
- 56% પરિવારો મરઘાં ઉછેર સાથે જોડાયેલ છે, જેમાંથી ૪૦%થી વધુ વેચાણમાં ઘટાડો નોંધાયો છે

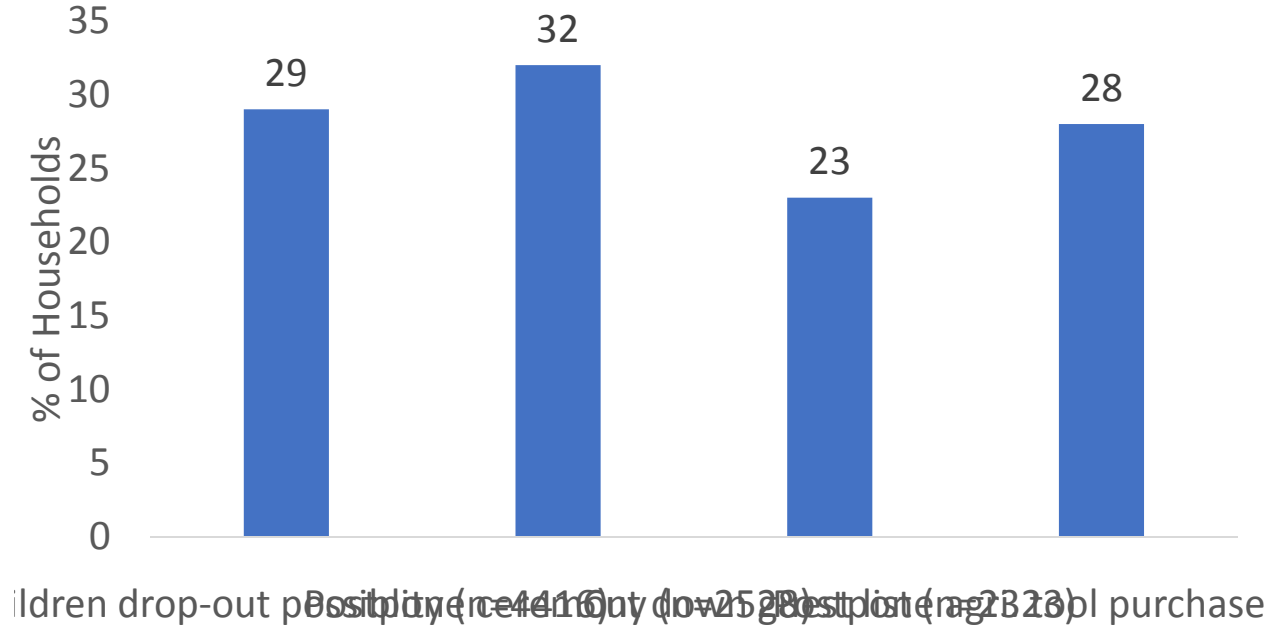
ખાદ્ય સુરક્ષા માટે તાત્કાલિક ગોઠવણો

- અડધાથી વધુ પરિવારો ઓછી ચીજ- વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરી રહ્યાં છે અને કેટલીકવાર ઓછા પ્રમાણમાં ખાઈ રહ્યા છે
- લગભગ એક ચતુર્થાંશથી ગામના અન્ય લોકો પાસેથી ઉધારલઈ ને કામ ચલાવી રહ્યા છે
- બહુમતી માટે કામ કરતા પી.ડી.એસ. - પાત્રતા પરિવારોના 1/6 સુધી પોહચી નથી રહ્યા

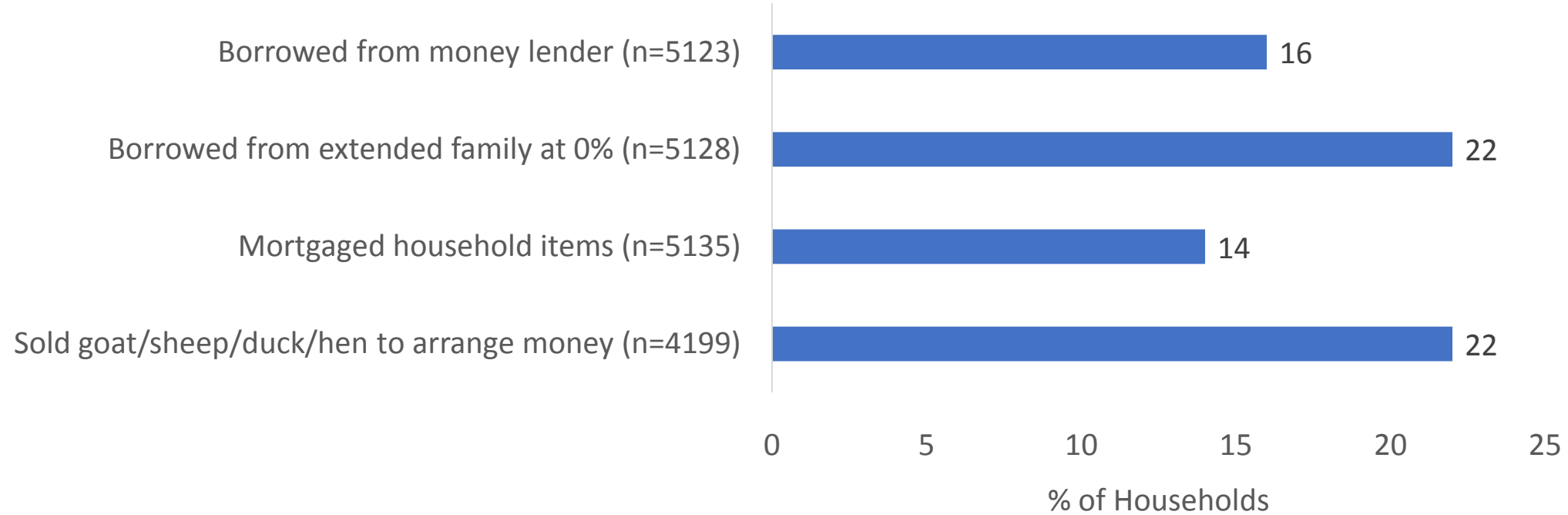
બિનજરૂરી ખર્ચાઓ ઓછા કરવા

- લગભગ 1/3 ઉત્તરદાતાઓએ જણાવ્યું કે બાળકો શાળાઓ છોડી દે તેવી સંભાવના છે
- લગભગ એક ચતુર્થાંશ પરિવારો એ જણાવ્યું કે સમારોહ મુલતવી રાખવું કે તેમાં ઉપસ્થિતિ અને ખરીદી પર ઘટાડો કરવામાં આવ્યો છે

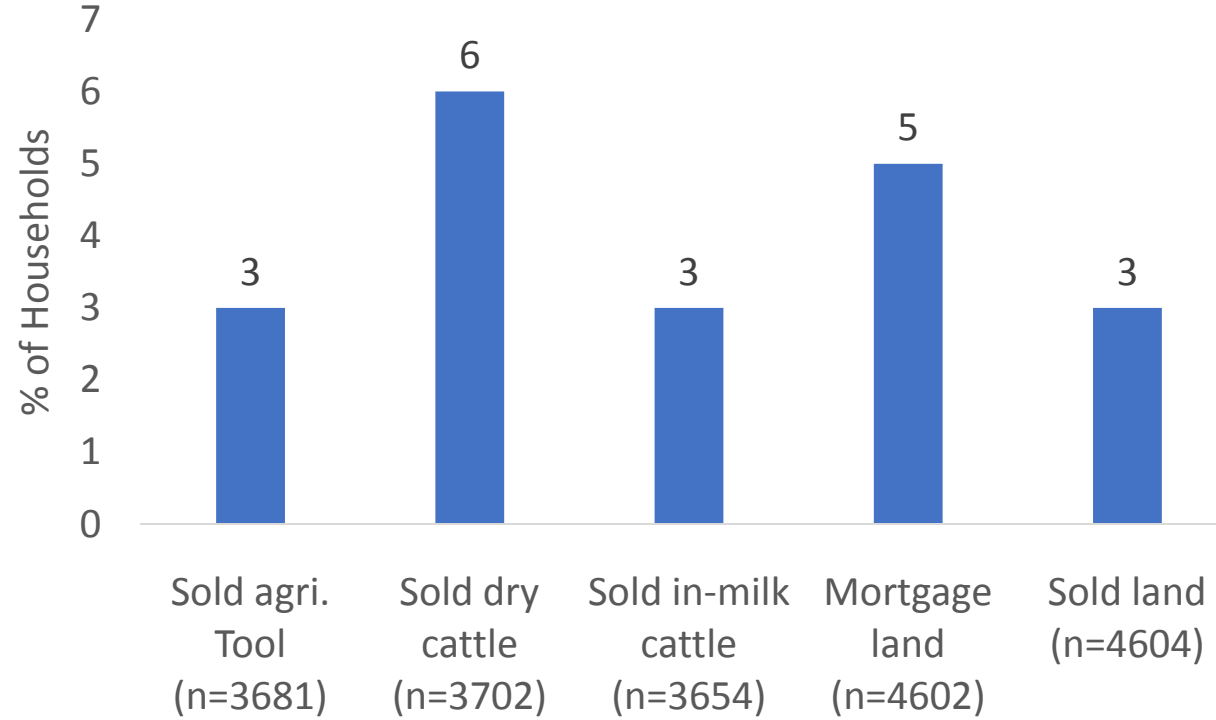
સંપત્તિનું ઉધાર / ગિરવી મુકવું

- ઓછામાં ઓછું 1/5 કુટુંબો ઉધાર લેવા માટે પરિવાર વર્તુળ પર આધારિત હતા
- પૈસાધીરનાર પાસેથી ઉધાર લેવું પણ નોંધમાં આવ્યું છે
- અસ્પષ્ટતા વધી રહી છે?
- ઘરની વસ્તુઓ અને પ્રવાહી સંપત્તિનું વેચાણ પહેલેથી થઈ રહ્યું છે

ઉત્પાદિત સંપત્તિઓનું વેચાણ

- પરિવારના લાંબાગાળાના આર્થિક સ્થિતિના આધાર પર અસર પડે છે
- માનવામાં આવે છે કે, જ્યારે આંચકા / તાણની લાંબી / તીવ્ર અસર પડે.
- તેમ છતાં ઓછું છે, પરંતુ આશરે (3-5)% લોકોએ સંપત્તિના વેચાણ માટે વાત કરી છે

નિષ્કર્ષ(1/2)

- પરિવારોએ રવી પાક કરતા ખરીફના જથ્થા પર વધુ આધાર રાખ્યો છે - પરંતુ તે હવે ઘટતો જાય છે
- પરિવારો ઓછો આહાર અને ઓછી વખત ભોજન અને મોટી સંખ્યામાં પીડીએસ પર અવલંબન કરી પરીસ્થિતિનો સામનો કરી રહ્યા છે
- પીડીએસ દ્વારા અનાજ સહાય અને ખરીફમાં ખાદ્ય પાકની ખેતી માટે અને પ્રોત્સાહનની જરૂર છે
- ૨૦૨૦ની ખરીફ પાક માટે તૈયારી ઓછી છે - બિયારણની જોગવાઈ અને ખરીફ 2020 ના શાખની દ્રષ્ટિએ જાહેર સમર્થનની જરૂર છે.
- પ્રવાસી સભ્યો મોટો હિસ્સો હજી પાછો ફર્યો નથી - પરંતુ પહેલેથી જ કામનો ભાર વધવાથી મહિલાઓએ મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડ્યો છે.

નિષ્કર્ષ (2/2)

- લોકડાઉન અને અફવાઓએ- ડેરી અને મરઘાં ઉછેર દ્વારા થતી આવક પર અસર કરી છે
- ઉપાય પદ્ધતિઓ મોટાભાગે ખોરાકની ટેવમાં ફેરફાર અને ખર્ચમાં ઘટાડોની આસપાસ છે
- ઉધાર લેવામાં આવી રહ્યું છે – જો આંચકાની અસર પ્રબળ રહે તો ઉધારી વધી શકે છે
- સંપત્તિનું વેચાણ હજી ઓછું છે - પરંતુ ઓછા ઉત્તરદાતાઓના દ્વારા પહેલેથી જ જાણ કરવામાં આવી છે
- એક નિષ્કર્ષ- અંતરિયાળ વિસ્તારનો કેવી રીતે પ્રગતી સાથે પ્રભાવિત થઈ રહ્યો છે તે સમજવા માટે - વધુ રાઉન્ડની જરૂર પડશે.